

הוי גולה למקום תורה

א. אמר רבי חלבו: חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל. רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה. כי הדר אתא, קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא החדש הזה לכם, אמר: החרש היה לכם. בעו רבנן רחמי עליה, וחדר תלמודיה. והיינו דתנן, רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבא אחריך. שתבריך יקיימוה בידך, ואל בינתך אל תשען. תנא: לא רבי נהוראי שמו אלא רבי נתמיה שמו, ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו, ולמה נקרא שמו רבי נהוראי - שמנהיר עיני חכמים בהלכה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמו עמוד ב

רשיי:

הוי גולה למקום תורה - אם תלמיד חכם אתה אל תשב אלא במקום תורה, ואל תאמר תלמידים הם יבואו אלי ודי לי בכך, למה אהיה גולה.
שתבריך יקיימוה בידך - שתהא רגיל אצלם וכשתשנה מסכת אחת והם אחרת תשמענה ותהא סדורה בפיק ואל תשתכח הימנה.
ואל בינתך אל תשען - לומר חכם גדול אני, וזכרן, וכשאחזור פרק זה או מסכת זו לא תשתכח חברתה ממני.

ב.

חמשה תלמידים היו לו לרבי יוחנן בן זכאי כל זמן שהיה קיים היו יושבין לפניו, כשנפטר הלכו ליבנה, והלך ר' אלעזר בן ערך אצל אשתו לאמאוס, מקום מים יפים ונוה יפה, המתין להם שיבאו אצלו ולא באו, כיון שלא באו בקש לילך אצלם ולא הניחתו אשתו, אמרה מי צריך למי, אמר לה הן צריכין לי, אמרה לו חמת העכברים מי דרכו לילך אצל מי, העכברים אצל החמת, או החמת אצל העכברים, שמע לה וישב לו עד ששכח תלמודו, מאחר זמן באו אצלו שאלו אותו פת חטיף או פת שעורים מי טב אוכלה בלפתן ולא ידע להשיבן

קהלת רבה (וילנא) פרשה ז ז ב

ג.

רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי הוא היה אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך הוא היה מונה שבתן רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טפה רבי יהושע אשרי יולדתו רבי יוסי חסיד רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא ורבי אלעזר בן ערך מעין המתגבר הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה מכריע את כולם אומר משמו אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמתם ורבי אלעזר בכף שניה מכריע את כולם:

משנה מסכת אבות פרק ב משנה ח

ד.

כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא רשיי בראשית פרשת תולדות פרק כח פסוק ט
למדנו מכאן שנטמן בבית עבר ארבע עשרה שנהב ואחר כך הלך לחרון... הא למדת שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר ארבע עשרה שנים.

משנה מסכת אבות פרק ו משנה ד

ה.

[יהושע טו:] "ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני" - בית שמנוגב מכל טובה. ונתתה לי גולות מים - אדם שאין בו אלא תורה בלבד. ויתן לה כלב את גולות עליות ואת גולות תחתיות, אמר לה: מי שדר עליונים ותחתונים יבקש ממנו מזונות.

תלמוד בבלי מסכת תמורה דף טז עמוד א

ו.

רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אתריך שחבריך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען :

משנה מסכת אבות פרק ד משנה יד

ר' עובדיה מברטנורא :

הוי גולה למקום תורה - אם אין תלמידי חכמים במקומך :

ואל תאמר שהיא תבוא אחריך - תלמידי חכמים יבואו לכאן :

שחבריך יקיימוה בידך - ואל תסמוך שחבריך כשיבואו מבית הרב יקיימו התורה בידך, שתלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום הרב, שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב. פירוש אחר, שחבריך יקיימוה בידך, מפני מה אני אומר לך הוי גולה למקום תורה, שחבריך יקיימוה בידך, שאפילו אתה חריף ומפולפל ביותר לא תתקיים התורה בך אלא על ידי חבריך שתשא ותתן עמהם, והיינו דמסיים ואל בינתך אל תשען :

ח.

ולשון גולה, היינו שיעזוב אביו ואמו ומשפחתו וכל מחמדי רווח הצטרכותיו, וילך למקום שיחסרו לו כל אלה. ואף כי קשה הפרידה הזאת כמנתק תינוק משדי אמו, לטובתו היא. דדבר מסוגל הוא להצלחת האדם, דכמו שהעשב לא יצליח במקום שנורע תחלה, רק הגנן יעקרו ממקום שנורע תחלה ונטענו במקום אחר, כן האדם לא יצליח, הן במדות, הן בתורה [והן בכבודו], רק במקום שאינו מקום מולדתו [וזה לגי טעמים, א] דהרבה שעשוע ילדות וחבירים ששמחו נפשו בשחרית ימיו, מוכרח לעזובם ברצותו לעלות בסולם ההשכלה. ובביתו ההרגל יכריחו לבלי לפרוש מהם. ב] בבית אביו ישאר תמיד ילד, דבשבתו על חיק אבותיו, רחמי יולדיו ישכרוהו באהבתם, ויישנוהו על ברכי תפנוקיהם, וישכח גם הוא תכליתו להתחזק להיות איש. ג] הדבר ידוע שהאדם יתאמץ יותר לעשות טוב מתוך חפשיות, ממה שיעשה ע"י הכרח מאחרים. אולם בעודו בבית אביו. לא תתאמץ נפש הבן המשכיל להשגיח על עצמו להתעלות בגרם המעלות, בידעו כי אבותיו ישגיחו עליו וידריכוהו במתג ורסן תוכחותיהם. אולם אעפ"כ יצר לב האדם רע מנעוריו, וכעיר פרא לפעמים לא אבה לעצתם, ותוכחת נאץ לבו. אבל בראותו את עצמו עזוב לעצמו מכל משגית ומדריך ואין לו מי שיזרזנו למלאכתו, אם עיני שכל לו יפתחם ויזדרז למלאכתו ויט שכמו לסבול עול הזהב, להצליח את עצמו בעצמו.

תפארת ישראל - בועז מסכת אבות פרק ד אות ב

ט.

כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לנחמו... כשיצאו מלפניו הוא אמר אלך לדמסית למקום יפה ומים יפים ונאים והם אמרו נלך ליבנה למקום שתלמידים חכמים מרובים אוהבים את התורה. הוא שהלך לדמסית למקום יפה ומים יפים ונאים נתמעט שמו בתורה. הם שהלכו ליבנה למקום שתלמידים חכמים מרובים ואוהבים את התורה נתגדל שמו בתורה

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יד